

можливим покладенням на неї ряду додаткових, індивідуально визначених зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Уголовно-процессуальный кодекс УССР: утв. ВУ ЦИК 13 сентября 1922 г. – М. : НКЮ, 1922. – 469 с
2. Гончаренко В.Г. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.
3. Кримінальний процес: Підручник / В.В. Коваленко, Л.Д. Удалова, Д.П. Письменний. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 544 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: зак-во набуває чинності з 19 лист. 2012 р. (офіц. текст) – Київ : Паливода А.В., – 2012 р. – 326 с.
5. Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України: Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 04 квітня 2013 р. № 511-550/0/4-13 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/2013_rik.html
6. Висновок щодо проекту Кримінально-процесуального кодексу України / підготовлено Директоратом з питань правосуддя та захисту людської гідності Генерального директорату I – Права людини і верховенство права, на підставі експертизи Бахмайєр-Вінтер Л., МакБрайд Д., Сванідзе Е. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://coe.kiev.ua/projects/cti/Draft%20CPC%20expertise%20final%201_Ukr.pdf

Денисова Д.О.

магістр,

Національна академія внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК І ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСГУМАЦІЇ ТРУПА

Якість кримінально-процесуальної діяльності з розслідування кримінальних правопорушень прямо залежить від досконалості правових норм, чіткого і конкретного врегулювання у чинному Кримінально-процесуальному кодексі України процесуальних рішень, спрямованих на

швидке, повне та неупереджене розслідування кримінального провадження та проведення при цьому необхідних процесуальних та слідчих (розшукових) дій. Дане положення повною мірою застосоване і до такої слідчої (розшукової) дії, як ексгумація трупа. Своєчасне її проведення забезпечує перевірку наявних доказів у кримінальному провадженні чи отриманні нових при пред'явленні трупа для впізнання, отриманні зразків для експертизи, додатковій чи повторній судово-медичній та інших видах експертиз тощо.

Процесуальна регламентація проведення огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією, наразі визначена у статті 239 КПК України. Однак у порівнянні з іншими процесуальними діями (одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб, пред'явлення для впізнання тощо) врегулювання проведення ексгумації трупа є досить загальним і неконкретизованим та таким, що не відповідає якісній підготовці та проведенню цієї дії. Тож, зважаючи на складність її організаційного, процесуального і тактичного аспектів, необхідність дотримання норм моралі та етики, процесуальна регламентація і тактичні прийоми ексгумації трупа потребують більш докладної та детальної розробки.

Під ексгумацією трупа слід розуміти слідчу (розшукову) дію організаційно-технічного характеру, яка полягає у вийманні трупа людини з місця поховання з метою створення належних умов для проведення огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією, пред'явлення його для впізнання, експертного дослідження та/або інших слідчих (розшукових) дій.

Правильна організація проведення ексгумації передбачає не лише використання прийомів раціонального і оптимального виконання цієї роботи, але й прийомів, що мають яскраво виражений тактичний характер.

На підготовчому етапі перед слідчим стоїть завдання встановлення таких загальних обставин, пов'язаних із підготовкою до слідчої (розшукової) дії, як доцільність проведення ексгумації; визначення місця поховання; встановлення кола учасників, тощо [1, с. 20].

Підготовчий етап ексгумації трупа починається з моменту прийняття слідчим процесуального рішення про її проведення.

Підготовка до виїзду на місце ексгумації трупа повинна включати в себе наступні елементи:

1. У першу чергу, для проведення ексгумації необхідне чітке усвідомлення слідчим необхідності проведення саме цієї дії для

вирішення завдань кримінального судочинства, тобто наявність фактичних підстав для проведення ексгумації трупа.

2. Вирішення питання про місце проведення ексгумації. У ході підготовки до ексгумації трупа слідчому необхідно встановити точне місцезнаходження поховання.

3. Визначення дати ексгумації, яка повинна бути узгодженою з адміністрацією місця поховання, з родичами померлого а також з бюро судово-медичних експертиз у частині залучення до проведення цієї дії судово-медичного експерта та підготовки умов у випадках, коли ексгумований труп відразу ж після його виймання необхідно направити на судово-медичне дослідження.

4. Вирішення питання про коло осіб, що можуть прийняти участь у проведенні ексгумації. Крім слідчого та понятих, у проведенні ексгумації обов'язковою є участь судово-медичного експерта. Разом з тим, важливо визначитись з колом факультативних учасників.

5. Підбір технічних засобів, за допомогою яких буде здійснюватися розкопка могили (трактор, лопата) та виймання трупа з місця поховання (лом, мотузки, важелі), а також підготовка засобів транспортування трупа і предметів, виявлених на ньому.

6. Крім того, слідчий на цьому етапі має попіклуватись про підготовку засобів фіксації ходу та результатів ексгумації трупа.

7. Узгодження з бюро судово-медичних експертиз питань, що стосуються проведення підготовчих робіт над трупом («туалет трупа»); проведення судово-медичного дослідження у визначену годину в день ексгумації; одержання необхідних консультацій.

8. Розробка плану ексгумації (вибір найбільш доцільних і технічних прийомів для отримання оптимальних результатів) [2, с. 213].

9. Винесення постанови про проведення ексгумації трупа як процесуальної підстави для проведення зазначеної дії.

10. Попередній загальний інструктаж учасників і присутніх, оголошення їм прав і обов'язків.

Прибувши на місце ексгумації, слідчий продовжує готуватися до її фактичного проведення, але вже на іншому місці та в інших умовах [3, с. 166].

Другий напрям першого етапу включає в себе підготовку на місці проведення ексгумації і складається з наступних елементів:

- ознайомлення адміністрації кладовища з постановою про проведення ексгумації трупа;

- видалення сторонніх осіб за умовну межу для проведення ексгумації трупа;
- захист могили від можливих атмосферних опадів;
- проведення більш конкретного інструктажу учасників і присутніх осіб;
- огляд ділянки кладовища, що безпосередньо прилягає до могили. Одержання необхідних консультацій у фахівців, які беруть участь в ексгумації за запрошенням слідчого. Такими спеціалістами можуть бути, наприклад археолог чи етимолог (для визначення давності захоронення);
- підготовка могили до розкопки: збирання квітів, горщиків, гілок, надгробного каменю, тощо [3, с. 54].

Робочий етап ексгумації трупа, як і етап підготовки, має певні особливості тактики його проведення у порівнянні з іншими передбаченими КПК України слідчими (розшуковими) діями.

У першу чергу слід звернути увагу на тактику співпраці слідчого з родичами покійного. Не менш важливим при проведенні ексгумації є дотримання слідчим норм моралі і етики. Практична необхідність врахування даних вимог проявляється при розгляді питання про одержання згоди близьких родичів на проведення ексгумації.

До тактичних прийомів ексгумації належить використання в ході даної процесуальної дії технічних засобів. До них можна віднести: засоби, за допомогою яких буде здійснюватись безпосереднє розкопування місця поховання; засоби, за допомогою яких проводитиметься виймання трупа з могили; засоби переміщення трупа і речей, які знаходилися при ньому у місці їх дослідження.

Проведення ексгумації трупа неможливе і без використання аналітичних засобів, у тому числі вимірювальної техніки. Крім того, для фіксації ходу та результатів даної дії доцільно використовувати засоби фото- чи відеозапису.

Досить делікатним в тактичному плані є питання вибору часу доби для безпосереднього проведення ексгумації.

Розглядаючи окремі положення тактики ексгумації, не можна не порушити і таке важливе питання, як взаємодію слідчого та судово-медичного експерта в ході її проведення. Судово-медичний експерт як основний учасник ексгумації трупа повинен бути присутнім при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії від її початку і до закінчення.

Безпосередньо перед початком робочого етапу ексгумації трупа важливим тактичним прийомом є пропозиція понятим фіксувати правильність проведення всіх дій.

Наступним тактичним прийомом є пропозиція слідчого його технічним помічникам у присутності учасників даної процесуальної дії розпочати демонтаж могили та викопування труни.

Після зняття кришки труни зазначається положення та поза трупа, стан його одягу. Описання трупа проводять або на місці проведення ексгумації або (при сильних гнильних змінах) там, де проводять його дослідження – в морзі.

Крім того, тактичним прийомом, що застосовується під час ексгумації трупа, є проведення на місці ексгумації необхідних слідчих (розшукових) дій, до яких можна віднести огляд, отримання зразків для експертизи, а також впізнавання. Проведення на місці ексгумації трупа цих та інших дій є доцільними, дозволяє більш оперативно отримати відомості про кримінальне правопорушення, задля яких і здійснювалась дана дія.

Важливість заключного етапу ексгумації трупа полягає у тому, що на ньому здійснюється передбачена процесуальною формою фіксація її ходу та результатів.

Фіксація ходу та результатів слідчої дії полягає у повному і точному відображенні проведених дій поведінки його учасників, обставин і часу проведення, використаних засобів і одержаних результатів [4, с. 71].

Основним способом фіксації процесуальних дій є протоколювання. Протокол огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією складається відповідно до вимог статей 104,105,106 КПК України.

При складанні протоколу ексгумації трупа, слідчий вказує місце поховання (ділянку,ряд), ознаки та стан могили. Крім того, дається опис місця розташування могили, поверхні ґрунту і рослинності на ньому., виду і характеру могильного пагорба, його висоти. Якщо на могилі наявні плита або пам'ятник, слід охарактеризувати матеріал, з якого він виготовлений

У процесі розкриття могили та виймання труни необхідно повно і об'єктивно фіксувати у протоколі весь хід проведених дій. Важлива роль при цьому належить судово-медичному експерту, який використовуючи свої спеціальні знання, повідомляє слідчому для наступної фіксації у протоколі відомості про стан труни. Після виймання труни з могили

вимірюється глибина могили в цілому, описується дно могили, наявність у ній рідини та інші важливі обставини.

Щодо огляду трупа на місці проведення ексгумації, його перебіг і результати фіксуються в єдиному протоколі ексгумації трупа [5, с. 31], оскільки саме у цьому випадку проводиться задля перевірки, чи є у труні труп, кому він належить і є, відповідно, складовою частиною ексгумації.

Протокол огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією трупа після ознайомлення з ним підписують поняті, учасники ексгумації та інші особи, які були присутні при цьому. Своїми підписами вони засвідчують правильність проведення слідчої (розшукової) дії та її фіксації в протоколі.

Відповідно до ст. 105 КПК слідчий, який проводив слідчу (розшукову) дію, до протоколу долучає додатки. Додатками до протоколу можуть бути : зразки об'єктів, речей і документів, спеціально виготовлені копії, відеозапис процесуальної дії, фото таблиці, схеми, зліпки, тощо.

При складанні протоколу необхідно пам'ятати, що він є основним процесуальним документом, в якому відображається хід і його результати – це основне джерело інформації.

З огляду на викладене, можна зробити висновок, що проведення ексгумації трупа вимагає професіоналізму і високого рівня морально-вольових якостей слідчого. У силу характеру місця проведення ексгумації та емоційного стану її учасників, весь процес ексгумації повинен бути попередньо продуманий слідчим. Враховуючи це, знання тактики даної дії, а також вміння слідчого правильно обрати тактичні прийоми у тій чи іншій ситуації є необхідними передумовами успішного проведення ексгумації трупа.

Список використаних джерел:

1. Кригер А. Е. Проблемы производства эксгумации и использование её результатов при расследовании уголовных дел : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / А. Е. Кригер. – Барнаул, 2006. – 21 с.
2. Колмаков В. П. Расследование убийств : следственный осмотр : Идентификационные действия следователя : Введение в курс советской криминалистики (избранные труды по криминалистике) / В. П. Колмаков / Сост. В. В. Тищенко. – Одесса : Юрид. лит., 2008. – 448 с.
3. Натура А. И. Эксгумация и особенности тактики следственных действий, связанных с эксгумированным трупом / А. И. Натура, Д. А. Натура. – М. : Юрлитинформ, 2003. – 104 с.

4. Бахин В. П. Понятие, сущность и содержание криминалистической тактики : лекция для студентов и слушателей юридических вузов / В. П. Бахин. – Киев, 1999. – 268 с.

5. Стахівський С. М. Слідчі дії як основні засоби збирання доказів : науково-практичний посібник / С. М. Стахівський. – Київ : Атіка, 2009. – 64 с.

Максимов Р.Р.

студент,

Науковий керівник: Динту В.А.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ЗА УЧАСТІ АДВОКАТА ТА СПЕЦІАЛІСТА

Одним із дискусійних питань у юридичній літературі є питання про правовий статус адвоката свідка. Так, п. 2 ч. 1 ст. 66 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України передбачено, що свідок має право користуватися під час давання показань та участі в проведенні інших процесуальних дій правовою допомогою адвоката, повноваження якого підтверджуються згідно з положеннями ст. 50 цього Кодексу. Щодо Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», то він надання правової допомоги свідку в кримінальному провадженні взагалі виділяє як окремий вид адвокатської діяльності [3, ст. 19].

Потрібно звернути увагу на те, що в юридичній літературі наявна й інша точка зору щодо статусу адвоката свідка в кримінальному провадженні. Так, серед науковців досить поширеною є думку, за якою адвокат свідка повинен набувати статус представника. Зокрема, такої позиції дотримується І.В. Гловюк, яка зазначає : «... незважаючи на те, що свідок не належить до сторін кримінального провадження, він має власний інтерес у кримінальному провадженні: наприклад, щоб допит був проведений із дотриманням вимог КПК, щоб за наявності для того підстав до нього були застосовані заходи безпеки тощо, тому, відповідно, може користуватися допомогою адвоката для забезпечення реалізації цих та інших законних інтересів. Відсутність у суб'єкта матеріально-правового інтересу не виключає наявності процесуальних інтересів.